

درس اول: (حکومت قاجار از آقا محمدخان تا محمدشاه)

درسنامه

بنیاد سلسله قاجار

- این قاجار از ترکمانان بود که در زمان مغولان به ایران کوچ کرد.
- ایل قاجار در زمان شاه اسماعیل، به کمک سلسله صفوی آمد و بعدها به جرگه قزلباش در آمد.
- نادرشاه افشار به دلیل اینکه قاجاریان مدافع حکومت صفوی بودند، میانه خوبی با آنان نداشت.
- محمدحسن خان قاجار در جنگ با کریم خان زند کشته شد و فرزندش آقا محمدخان به اسارت خان زند در آمد.
- با مرگ کریم خان زند، آقا محمدخان از دربار او گریخت و بعدها با غلبه بر لطفعلی خان آخرین فرمانروای زند، حکومت را در کشور به دست گرفت.
- آقا محمدخان با انتخاب تهران به عنوان پایتخت، سلسله قاجار را تأسیس کرد.

تلاش برای اعاده حاکمیت ایران بر قفقاز

- کاترین کبیر امپراتریس روسیه و جانشینان او می خواستند بر گرجستان که تحت حاکمیت مسیحیان بود، استیلای کامل خود را برقرار سازند.
- آقا محمدخان موفق شد تفلیس را از دست روس ها خارج کند.
- آقا محمدخان در لشکرکشی به قفقاز، توسط عده ای از همراهانش به قتل رسید.

هجوم سیاسی - نظامی استعمارگران اروپایی به ایران

الف) جنگ های ایران و روس

- قتل آقا محمدخان قاجار در قفقاز، موجب بروز هرج و مرج در نیروی نظامی ایران شد.
- فتحعلی شاه برادرزاده آقا محمدخان در شرایطی به سلطنت رسید که روسیه ابتدا گرجستان و سپس ایالت های دیگر را مورد هجوم قرار داد و باعث بروز دوره اول جنگ های ایران و روس شد.
- پیامد، دوره اول جنگ های ایران و روس، بستن «عهدنامه گلستان» بود.

واگذاری ایالات داغستان، گرجستان و شهرهای باکو، دربند، شیروان، قره باغ، شکی و به روسیه
سلب شدن حق کشتیرانی ایران در دریای خزر
به رسمیت شناختن نیابت سلطنت عباس میرزا در ایران توسط روس ها (دخالت در امور داخلی ایران)

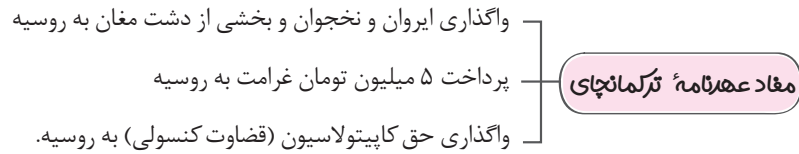
عقد عهدنامه گلستان

- هجوم سیاسی - نظامی دولت های استعمارگر اروپایی، زمینه ساز بیداری اسلامی در ایران شد.
- عالمان دین مبارزه با نفوذ بیگانگان و مخالفت با سلطه استعماری، از قواعد قرآنی و اسلامی مانند «قاعده نفی سییل»، «جهاد» و «فتوا» بهره بردند.
- دلایل شکست عباس میرزا در دوره اول جنگ با روس ها:

۱. غفلت و ضعف فتحعلی شاه و دربارش
۲. خیانت انگلستان به ایران

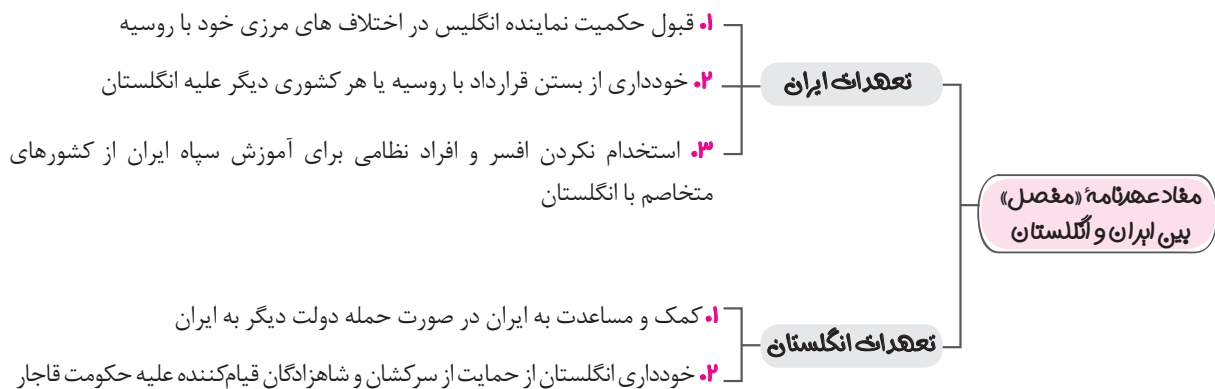
- دلایل شروع دوره دوم جنگ ایران و روس:

۱. دادخواهی مردم نواحی جدا شده به دلیل بد رفتاری روس ها با آنان
۲. مبهم بودن خطوط مرزی در معاهده گلستان
۳. دست درازی روس ها به اراضی ایروان و آذربایجان
- پیامد، دوره دوم جنگ های ایران و روسیه، بستن «عهدنامه ترکمانچای» بود.

ب) ایران در دام رقابت و توسعه طلبی فرانسه و انگلستان

- ناپلئون بناپارت، امپراتور فرانسه، که از حمله مستقیم به انگلستان ناتوان بود، قصد داشت از راه ایران به مهم ترین مستعمره انگلیس یعنی هندوستان دسترسی پیدا کند.
- براساس معاهده «فین کن اشتاین» بین ایران و فرانسه، این کشور متعهد شد که ایران را در جنگ با روسیه کمک کند. در مقابل ایران برای حمله به متصرفات انگلستان در هند، با افغان ها و قبایل هرات و قندهار متحد شده و به انگلستان، اعلان جنگ دهد.
- ناپلئون با انعقاد قرارداد «تیلوسیت» با روس ها، تعهدهای خود را نسبت به ایران زیر پا گذاشت و ایران مجدداً به انگلستان روی آورد.
- براساس عهدنامه «مجل» بین ایران و انگلستان، دولت انگلستان تعهد کرد که هرگاه نیروی نظامی دولت های اروپایی به ایران حمله کند، نیروی نظامی در اختیار ایران قرار دهد و یا در عوض آن به دولت ایران کمک مالی کند.

- اقدامات ضد ایران دولت انگلستان در برابر روسیه:

- ۱. فرا خواندن مستشاران خود از ارتش ایران
- ۲. خودداری از کمک به ایران در جنگ
- ۳. داوری سفیر انگلیس در پیمان صلح ایران و روسیه به ضرر ایران

جنگ هرات

- کامران میرزا حاکم هرات، به تحریک انگلستان علیه حکومت مرکزی ایران شورش کرد.
- فتحعلی شاه، عباس میرزا را برای بازپس گیری هرات، راهی این شهر کرد.
- دلایل تشویق روس ها در حمله ایران به هرات:
- ۱. رقابت با انگلستان و به خطر افتادن مستعمره های انگلیس در هند
- ۲. فراموش کردن ایالت های از دست رفته شمالی توسط ایران با مشغول کردن ایران در جنگ هرات
- بعد از مرگ فتحعلی شاه، محمد میرزا با سرکوب مدعیان سلطنت به پادشاهی رسید.
- محمدشاه دستور به قتل صدراعظم خود میرزا ابوالقاسم قائم مقام فراهانی را داد.
- محمدشاه به تحریک ها و دخالت های آشکار «مک نیل» سفیر انگلیس در مسئله هرات اعتراض کرد و او نیز در اعتراض، روابط انگلیس را با ایران قطع کرد و تهدید به جنگ در صورت خاتمه ندادن به محاصره هرات کرد.
- انگلیسی ها با اشغال جزیره خارک، محمدشاه را مجبور کردند از محاصره هرات دست بردارد.

معاهده دوم ارزنه الروم

- دو کشور ایران و عثمانی از دوره حکومت صفوی با یکدیگر اختلاف داشتند.
- در دوره فتحعلی شاه، عباس میرزا به خاک عثمانی لشکرکشی کرد.
- معاهده ارزنه الروم بین ایران و عثمانی با حضور نمایندگان روسیه و انگلستان به نمایندگی میرزا تقی خان فراهانی منعقد شد.

- ۱. دست برداشتن ایران از ادعاهای خود نسبت به مناطقی مانند سلیمانیه
- ۲. به رسمیت شناختن حاکمیت ایران بر خرمشهر و ساحل چپ اروندرود توسط عثمانی
- ۳. متعهد شدن عثمانی برای جلوگیری از آزار و اذیت زائران ایرانی عتبات عالیات
- ۴. فراهم کردن تسهیلات لازم توسط دولت عثمانی برای بازرگانان ایرانی در خاک عثمانی

معاهده‌نامهٔ ارزنه الروم

نتایج و عبرت‌های دو جنگ ایران و روس

- ۱. بی‌اعتمادی کامل به قول و قرار اروپاییان
- ۲. متکی نشدن به قدرت دیگر در مبارزه با یک قدرت خارجی
- ۳. فراهم شدن زمینه برای ورود مبلغین غربی و نفوذ فرهنگی در ایران
- ۴. سرگرم کردن ایرانیان به مذاکرات و تأمین منافع دولت‌های استعمارگر

آزمون درس اول ۱

۱	<p>الف) درست یا نادرست بودن هر یک از عبارات‌های زیر را مشخص کنید.</p> <p>۱. پس از سقوط حکومت افشار، کریم خان زند میانهٔ خوبی با قاجاریان نداشت.</p> <p>۲. یکی از موفقیت‌های فتحعلی شاه، بازپس‌گیری شهر تفلیس از دست روس‌ها بود.</p> <p>۳. برقراری حق کاپیتولاسیون مربوط به عهدنامهٔ ترکمانچای می‌باشد.</p> <p>۴. پس از مرگ فتحعلی شاه، عباس میرزا ولیعهد او به پادشاهی رسید.</p>		
۱	<p>ب) عبارات‌های زیر را کامل کنید.</p> <p>۵. آقا محمدخان سرانجام با غلبه بر، حکومت را در کشور به دست گرفت.</p> <p>۶. پس از آن که ناپلئون با تزار روس عهدنامهٔ را بست، تعهدهای خود نسبت به ایران را زیرپا گذاشت.</p> <p>۷. شهر دروازهٔ هندوستان به حساب می‌آمد که جزء خاک ایران بود.</p> <p>۸. نماینده ایران در معاهدهٔ ارزنه الروم بود.</p>		
۱	<p>پ) هر یک عبارات‌های سمت (الف) را به عبارت مربوط به سمت (ب) متصل کنید. (یک مورد در ستون سمت (ب) اضافی است.)</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p style="text-align: center;">ب</p> <p>الف) مفصل</p> <p>ب) ارزنه الروم</p> <p>پ) گلستان</p> <p>ت) تیلسیت</p> <p>ث) فین‌کن‌اشتاین</p> </td> <td style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p style="text-align: center;">الف</p> <p>۹. عهدنامه‌ای بین ایران و فرانسه</p> <p>۱۰. عهدنامه‌ای بین فرانسه و روسیه</p> <p>۱۱. عهدنامه‌ای بین ایران و عثمانی</p> <p>۱۲. عهدنامه‌ای بین ایران و انگلستان</p> </td> </tr> </table>	<p style="text-align: center;">ب</p> <p>الف) مفصل</p> <p>ب) ارزنه الروم</p> <p>پ) گلستان</p> <p>ت) تیلسیت</p> <p>ث) فین‌کن‌اشتاین</p>	<p style="text-align: center;">الف</p> <p>۹. عهدنامه‌ای بین ایران و فرانسه</p> <p>۱۰. عهدنامه‌ای بین فرانسه و روسیه</p> <p>۱۱. عهدنامه‌ای بین ایران و عثمانی</p> <p>۱۲. عهدنامه‌ای بین ایران و انگلستان</p>
<p style="text-align: center;">ب</p> <p>الف) مفصل</p> <p>ب) ارزنه الروم</p> <p>پ) گلستان</p> <p>ت) تیلسیت</p> <p>ث) فین‌کن‌اشتاین</p>	<p style="text-align: center;">الف</p> <p>۹. عهدنامه‌ای بین ایران و فرانسه</p> <p>۱۰. عهدنامه‌ای بین فرانسه و روسیه</p> <p>۱۱. عهدنامه‌ای بین ایران و عثمانی</p> <p>۱۲. عهدنامه‌ای بین ایران و انگلستان</p>		
۱	<p>ت) گزینهٔ صحیح را انتخاب کنید.</p> <p>۱۳. ایل قاجار در چه دوره‌ای به ایران کوچ کردند؟ الف) صفویه ب) مغولان ج) سلجوقیان د) تیموریان</p> <p>۱۴. ایالت‌های شروان و گرجستان در دورهٔ کدام سلسله به زیر سلطهٔ روس رفته بودند؟ الف) افشار ب) صفوی ج) زند د) قاجار</p> <p>۱۵. انگلیسی‌ها برای تحت فشار قرار دادن ایران برای دست برداشتن از محاصرهٔ هرات، کدام جزیره را اشغال کردند؟ الف) هرمز ب) قشم ج) هنگام د) خارک</p> <p>۱۶. در زمان حکومت کدام پادشاه قاجار اختلاف‌های مرزی ایران و عثمانی افزایش یافت؟ الف) محمدشاه ب) فتحعلی‌شاه ج) ناصرالدین شاه د) آقا محمدخان</p>		

